Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej 19
ISSN 1898-4215; e-ISSN 2544-3143
Copyright © by Katarzyna Woźny 2026
Creative Commons: Uznanie Autorstwa 4.0 (CC BY 4.0)
https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/
https://doi.org/10.31338/2544-3143.si.2026-19.14

Katarzyna Woźny
Uniwersytet Warszawski
k.wozny2@student.uw.edu.pl
ORCID: 0009-0001-3598-8886

„W TEJ WOJNIE BĘDZIECIE GINĄĆ ZARÓWNO WY, JAK I WASZE DZIECI!". NIEZALEŻNE MEDIA BIAŁORUSKIE O UCHODŹCACH I GRANICY BIAŁORUSKO-POLSKIEJ W 2021 ROKU

"In This War, Both You and Your Children Will Die!" Independent Belarusian Media on Refugees and the Belarusian-Polish Border in 2021

Abstract

This article examines how the humanitarian crisis at the Belarusian-Polish border has been narrated in Belarusian exile media. Drawing on a qualitative analysis of selected texts published during the escalation of the crisis in November 2021, the study reconstructs three dominant interpretive frames. The first presents the border as a site of geopolitical confrontation, where people on the move appear primarily as instruments or victims of the Belarusian regime. The second frame emphasizes perceived inequalities in the treatment of refugees and Belarusian citizens, highlighting broader experiences of injustice under authoritarian rule. The third frame mobilizes readers to political action, calling for unity against the regime and occasionally imagining refugees as potential allies in this struggle. Across these narratives, the figure of the refugees is interpreted mainly through the lens of Belarusian political experience. The analysis shows that even media aligned with democratic movements may reproduce forms of instrumentalization

of people on the move, revealing how humanitarian crises become embedded in pre-existing political struggles.

Keywords: Belarusian-Polish border, migration discourse, exile media, framing, Belarusian opposition

Tworzenie się granic to nie tylko moment wyznaczania linii demarkacyjnych na mapie. Równie ważni w tym procesie są ludzie nadający granicom znaczenia, akceptujący je i internalizujący[1]. Traida *bordering, ordering* i *othering*[2], wskazuje, że granice powstają nie tylko poprzez decyzje polityczne czy działania służb granicznych, lecz również poprzez sposoby mówienia o ludziach, którzy je przekraczają, czy także szerzej o tym, kto jest „obcy" w danej przestrzeni. Dyskursy dotyczące migracji i bezpieczeństwa są więc nieodzowną częścią samego zjawiska granic.

Widać to również w kontekście kryzysu humanitarnego[3] na granicy białorusko-polskiej, który rozpoczął się w roku 2021. Sposób mówienia o sytuacji kształtuje zarówno to, jak wydarzenia na granicy są rozumiane, jak i to, jakie działania są podejmowane i wyobrażalne. W analizie dyskursów medialnych w Polsce występujące narracje przydzielano do dwóch dyskursów: humanitarnego i sekurytyzacyjnego. Prezentowały one nie tylko zupełnie inne ujęcia tematów, ale i kreowały zupełnie odmienne wersje rzeczywistości i postawy społeczne wobec problemu[4]. Analizy białoruskich mediów pań-

[1] H. van Houtum *Beyond 'Borderism': Overcoming Discriminative B/Ordering and Othering*, „Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie" 2021, nr 112(1), s. 35.

[2] Pojęcie z zakresu *border studies* odnoszące się do ciągłego wytwarzania granic i procesów z tym związanych. *Bordering*, czyli forma czasownikowa od słowa *border* (granica), podkreślająca jej dynamiczny charakter, *ordering*, czyli nieustanne społeczne konstruowanie – porządkowanie – tego, kto przynależy do „nas", a kto jest obcy wewnątrz granic i *othering* – wytwarzanie oznak obcości, które wykorzystywane jest przeciwko niektórym Innym – *ibidem*, s. 36–37.

[3] Nota językowa: opisując sytuację na granicy, używam pojęć „kryzys humanitarny/tzw. kryzys graniczny", aby nie wspierać logiki mówiącej, że to uchodźcy są przyczyną stojącą za kryzysem, chyba że cytuję lub komentuję konkretne słowa pochodzące z mediów. Podobnie, poza momentami omówień, osoby na granicy nazywam „osobami w drodze/uchodźcami".

[4] E. Kawecki *Medializacja kryzysu uchodźczego. Analiza dyskursów medialnych na przykładzie sytuacji na granicy polsko-białoruskiej w 2021 roku*, w: „Dziennikarstwo i Media" 2024, t. 21, s. 149–161.

stwowych natomiast wykazały, że wpisują się one w dyskurs, który w skrócie można określić mianem „antyzachodniego". Prezentowane tam narracje w instrumentalny sposób traktowały cierpienie i bezbronność uchodźców[5] i manipulowały informacjami, aby wymusić na Unii Europejskiej ustępstwa wobec sankcji nałożonych na białoruski reżim[6].

Znacznie rzadziej przedmiotem badań stawały się natomiast media białoruskiej opozycji, funkcjonujące na uchodźctwie i zajmujące jednoznacznie krytyczną pozycję wobec reżimu Alaksandra Łukaszenki. Jedynym wyjątkiem jest artykuł Michała Petrygi[7], analizujący językowy aspekt artykułów publikowanych w „Biełsacie" w roku 2023. Nie wyczerpuje on jednak tego, co może być powiedziane na temat konstruowania granicy i obrazu uchodźcy przez media niezależne.

Niniejszy artykuł podejmuje się częściowego wypełnienia tej luki, koncentrując się na rekonstrukcji sposobów opowiadania o tzw. kryzysie granicznym w wybranych białoruskich mediach opozycyjnych w roku 2021. Analizie poddane zostają ramy interpretacyjne wykorzystywane do opisu wydarzeń na granicy oraz role przypisywane w tych ramach poszczególnym aktorom – władzy białoruskiej, osobom w drodze, obywatelom_kom Białorusi oraz państwom europejskim. Celem jest pokazanie, w jaki sposób prodemokratyczni aktorzy, zaangażowani w walkę z autorytarnym reżimem, ujmują kryzys humanitarny w ramach własnych orientacji politycznych i aksjologicznych.

Dyskurs o migracji a dyskurs opozycji

Według Teuna A. van Dijka dyskurs migracyjny jest nie tylko sposobem opisu tego zjawiska, ale jako społeczny i polityczny akt interakcji jego

[5] A. Kazharski *An Authoritarian Spectacle: Visual Biopolitics and the Dramaturgy of the Poland-Belarus Border Migration Crisis*, w: „Visual Anthropology" 2023, nr 36(4), s. 373–396.

[6] A. Yeliseyeu *Belarus's Coercive Engineered Migration Case of 2021–2022: Categorisation of State Media Narratives,* w: „Migration Studies – Review of Polish Diaspora" 2023, nr 189(3), s. 95–96.

[7] M. Petryga *„Biełsat" o kryzysie humanitarnym na polsko-białoruskiej granicy. Analiza językowa wybranych artykułów z 2023 r.*, w: „Acta Albarutenica" 2024, nr 24, s. 297–308.

nieodzowną częścią[8]. Jak udowadnia Laura Planas Gifra[9], współczesne długotrwałe wpisywanie migracji w ramy zagrożenia doprowadza do „kryzysyfikacji" tego zjawiska. Continuum wytwarzania kryzysów sprawia wrażenie, że żyjemy w czasach nieustannej niepewności[10]. To z kolei umożliwia zawieszenie pewnych ograniczeń prawnych w imię bezpieczeństwa, tworzenia stanów wyjątkowych i uzasadnia postępowanie z uchodźcami tak, jak postępuje się z innymi zagrożeniami dla porządku narodowego, witając ich przemocą służb i zasiekami. Doprowadza również do kolejnych kryzysów humanitarnych na granicach.

Wyjątkiem nie jest ten białorusko-polski. Militarny język, jakim zaczęto opisywać pojawienie osób w drodze na pograniczu – „wojna hybrydowa" – uzasadnił reakcje, takie jak interwencja wojska, budowa zapory granicznej otoczonej drutem żyletkowym czy zawieszenie prawa do ubiegania się o ochronę międzynarodową. Jednocześnie ciężko zaprzeczyć temu, że instrumentalne wykorzystanie migracji nie było celem władzy białoruskiej. Artem Graban zauważa jednak, że elementem tej strategii było nie samo stworzenie „zagrożenia" przez obecność osób, ale poprzez aktywne konstruowanie narracji na temat sytuacji. Jak udowadnia, Mińsk próbował podsycać język konfliktu i podkreślać szczególnie informacje na temat przemocy stosowanej przez polskie służby wobec osób w drodze. Stawia on hipotezę, że „białoruskim władzom zależało na wywołaniu jak najostrzejszej reakcji ze strony polskich władz i co za tym idzie, ich dyskredytacji i polaryzacji społeczeństwa w Polsce i Europie"[11]. Tym samym władze białoruskie wykorzystały istniejący już w Polsce antyuchodźczy dyskurs na własny użytek. Tezę tę wydają się potwierdzać przytoczone wyżej artykuły Kazharskiego[12] i Yeliseyeua[13].

---

[8] T. A. van Dijk, *Discourse and Migration*, w: *Qualitative Research in European Migration Studies,* red. R. Zapata-Barrero, E. Yalaz, IMISCOE Research Series. Springer, Cham. 2018 s. 230.

[9] L. Planas Gifra, *Securitizing migration in times of crisis: private actors and the provision of (in)security,* „Cogent Social Sciences" 2024, nr 1(10) s. 1–14.

[10] *Ibidem*, s. 3.

[11] A. Graben, *W jaki sposób pojęcie „wojny hybrydowej" wykorzystywane jest przeciwko osobom uchodźczym?*, Badacze i Badaczki na Granicy 2022, https://obmf.pl/publikacje/BBnG.AGraban.pdf [dostęp: 09.01.2026].

[12] A. Kazharski, *op. cit.*

[13] A. Yeliseyeu, *op. cit.*

Na tych przykładach widać więc, że dyskursy o granicy i uchodźcach wykorzystywane są też do realizowania własnych, politycznych celów. Jakie jednak mogłyby przyświecać białoruskiej opozycji? David Snow i Robert Benford w artykule dotyczącym tworzenia narracji przez ruchy społeczne argumentują, że są one „aktywnie zaangażowane w produkcję znaczeń dla uczestników, antagonistów i obserwatorów", a wytwarzanie ich może polegać zarówno na „kształtowaniu, jak i strukturyzowaniu istniejących znaczeń"[14]. Ramowanie ważnych wydarzeń odbywa się w taki sposób, aby zmobilizować zwolenników danej idei, zdobyć sympatię obserwatorów i zdemobilizować antagonistów[15]. Jednocześnie, jak zaznaczają, jednym z warunków sukcesu danego ruchu jest to, aby ramowanie pozostało spójne narracyjnie i nie rozszerzało się za bardzo na sprawy niezwiązane z główną ideą[16]. Oznacza to, że nowe dla sprawy wydarzenia bądź też nowo pojawiający się aktorzy ruchu będą opisywane lub będą posługiwali się językiem zgodnie z „ramą nadrzędną", czyli sposobem interpretowania świata, który stanowi niejako fundament ruchu[17]. Opierając się na tej teorii, można by zinterpretować podstawowych odbiorców mediów opozycyjnych jako, przede wszystkim, białoruskich obywateli, a antagonistów – Łukaszenkę czy, szerzej, władze państwowe. Główną ideą stojącą za ruchem byłyby wartości prodemokratyczne, a celem – zmiana władzy i wolne wybory[18]. Obserwatorami tych zmagań, których sympatię należy sobie zaskarbić, byłyby państwa i aktorzy polityczni mogący stać się sojusznikami.

Można by więc przypuszczać, że również kryzys humanitarny na granicy, jako ważne wydarzenie polityczne dotyczące Białorusi, będzie musiał jakoś wpisać się w ramę nadrzędną białoruskich mediów opozycyjnych. Weryfikacja tej tezy będzie stanowiła dalszą część artykułu.

---

[14] D. Snow & R. Benford *Ideology, Frame Resonance and Participant Mobilization,* w: *International Social Movement Research t.1*, Klandermans, B. Kriesi, H., Tarrow, S. G., Jai Press Inc, Greenwich, Jai Press Inc 1988, s. 198.

[15] *Ibidem*.

[16] *Ibidem*, s. 206–207.

[17] *Ibidem*, s. 211–213.

[18] L. A. Way *Belarus Uprising: How a Dictator Became Vulnerable*, „Journal of Democracy" 2020, nr. 31(4), s. 17.

Metodologia

Na potrzeby badania przyjrzałam się treściom czterech mediów o zasięgu szerszym niż lokalny, reprezentujących postawy opozycyjne wobec władzy państwowej w Białorusi. Zależało mi na tym, by w analizie pojawiły się materiały kierowane do różnych grup odbiorców, wybrałam zatem zarówno media o długiej tradycji, sięgającej prasy XX wieku („Nasza Niwa"), jak i młodsze, stworzone dla pokolenia dorastającego już w erze Internetu (zerkalo.io – kontynuator najpopularniejszego portalu internetowego tut.by). Zależało mi też na różnorodności pozycji politycznych, do pod uwagę wzięłam więc portal będący centrum prasowym istniejącej od lat 90. inicjatywy opozycyjnej Karta'97 (charter97.org) oraz stanowiący część polskiej telewizji publicznej portal Bielsat.eu. To, co łączy każde z wybranych mediów, to fakt, że każde z nich doświadczyło represji ze strony władz i każde obecnie działa poza granicami kraju[19].

Do analizy wykorzystałam jakościowe badanie dyskursu za pomocą narzędzia do analizowania dyskursu medialnego wypracowanego w ramach krytycznej analizy dyskursu (KAD) – ramowania dyskursu Tomasa Huckina, polegającego na analizie tekstu na trzech poziomach: całości, zdań i leksyki[20].

---

[19] V. Račkouski, *U Varšave pačaŭ pracu galoŭny ofis sajtu «Hartyâ-97»*, Radyjo Svaboda 2012, https://archive.is/I5gaM#selection-3549.0-3549.13 [dostęp: 10.01.2026] [archiwizowano z adresu: https://www.svaboda.org/a/24708604.html].

Reuters, *Belarus declares Poland-based Belsat news channel an 'extremist' organisation* 2021 https://www.reuters.com/world/europe/belarus-declares-poland-based-belsat-news-channel-an-extremist-organisation-2021-11-03/ [dostęp: 10.01.2026].

RFE/RL *Belarus Bans Country's Oldest Newspaper As Extremist, Radio Free Europe/Radio Liberty* 2021 https://www.rferl.org/a/belarus-extremist-nasha-niva-newspaper/31575796.html [dostęp 12.01.2026].

Sputnik Belarus *MVD priznalo èkstremistskim formirovaniem uchastnikov resursa "Khartiya 97"* 2022 https://sputnik.by/20220830/mvd-priznalo-ekstremistskim--formirovaniem-uchastnikov-resursa-khartiya-97-1066266282.html [dostęp: 12.01. 2026].

I. Yablokov, *Belarus' most famous media outlet wants its title back – and its people freed* 2021 https://www.opendemocracy.net/en/odr/tut-belarus-media-zerkalo-interview/ [dostęp: 12.01.2026].

E. Žukov. *V Belarusi zablokirovali oppozicionnyj sajt "Hartiâ-97"*, Deutsche Welle 2018 https://www.dw.com/ru/в-беларуси-заблокировали-оппозиционный-сайт-хартия-97/a-42296689 [dostęp: 12.01.2026].

[20] T. Huckin, *op. cit*, s. 78–92.

Zgodnie z nazwą, KAD ma za zadanie krytyczne przyglądanie się dyskursowi, a punktem wyjścia tej metody od zawsze była problematyka wrogości wobec obcych. Jest to więc narzędzie chętnie wykorzystywane do analizy dyskursu migracyjnego. Należy przy tym pamiętać, że analiza przedstawiona w tym artykule dotyczy dyskursu medialnego, a nie dyskursu białoruskiej opozycji w całości. Aby ekstrapolować wnioski poczynionego badania szerzej, należałoby skontrastować jego wyniki z danymi uzyskanymi innymi metodami, takimi jak na przykład wywiady pogłębione z przedstawicielami interesującej grupy.

Procedura badawcza przyjęta na potrzeby tego badania przypominała klepsydrę – najpierw utworzono szeroki korpus tekstów (170) z wybranego przedziału czasowego (08.11–11.11.2021), skorelowanych w wyszukiwaniu ze słowem „migranci/migracja" (мигранты/миграция). Wszystkie wybrane artykuły były w języku rosyjskim[21]. Następnie każdy tekst poddano mapowaniu, przypisując mu następujące kategorie: charakter tekstu (informacyjny/opiniotwórczy), ogólny charakter dyskursu (humanitarny/sekurytyzacyjny/polityczny/lokalny) i opisując zawartość tekstu za pomocą słów-kluczy. Z całego korpusu wybrano po jednym artykule o charakterze opiniotwórczym z każdego z mediów, tak aby prezentowały maksymalnie możliwą różnorodność czasową i dyskursywną. Wybrane cztery teksty przeanalizowano szczegółowo metodą Huckina[22], a później odniesiono wyniki tej analizy do całego korpusu tekstów, zadając pytania: Które ze zidentyfikowanych ram występują częściej w tekstach? Co jeszcze, czego nie było w szczegółowej analizie, się pojawia? Przeprowadzone badanie umożliwiło przypisanie konkretnych narracji do trzech dominujących ram interpretacyjnych tzw. kryzysu granicznego: jako pola geopolitycznej walki, jako problemu niesprawiedliwego traktowania obywateli przez władzę i jako sytuacji mobilizującej do działania przeciwko tejże.

Kontekst

Wybrany do analizy zakres czasowy to okres wydarzeń szeroko komentowanych w mediach. W dniach 8–11 listopada 2021 roku sytuacja na grani-

[21] Czego autorka żałuje, jednak, biorąc pod uwagę konieczność bycia wyczulonym na najdrobniejsze niuanse językowe w KAD, musiała wybrać język, który zna lepiej.

[22] T. Huckin, *op. cit.*

cy polsko-białoruskiej osiągnęła punkt kulminacyjny w skali tamtego roku: w rejon przejścia w Kuźnicy Białostockiej skierowana została największa dotąd, licząca kilka tysięcy osób, grupa, planująca w uregulowany sposób przekroczyć granicę. Białoruskie służby jednak zawróciły ją przed oficjalnym przejściem w stronę lasu i tam zmuszały osoby do prób siłowego przekraczania granicy. To doprowadziło do starć z polskimi funkcjonariuszami oraz użycia gazu łzawiącego wobec osób w drodze. W kolejnych dniach dochodziło do dalszych prób forsowania zabezpieczeń wymuszanych przez białoruskich pograniczników oraz wzmacniania obecności wojska i służb po stronie polskiej. Rząd RP zwołał sztab kryzysowy, a liczba funkcjonariuszy i żołnierzy w regionie sięgnęła kilkunastu tysięcy. Wydarzenia te wywołały również reperkusje na poziomie międzynarodowym[23].

Biorąc pod uwagę kluczowe znaczenie tych wydarzeń na dalsze reakcje wobec kryzysu humanitarnego na granicy polsko-białoruskiej oraz ich medialność, to właśnie artykuły pojawiające się w tym czasie wzięłam pod uwagę w niniejszej analizie.

Granica jako pole geopolitycznej walki

To największa i zarazem najmniej zaskakująca rama, nawiązująca do dobrze znanego dyskursu sekurytyzacyjnego. Granica w tej perspektywie stawała się przestrzenią gry pomiędzy państwami, a osoby w drodze – pionkami na ich szachownicy. Sytuacja na granicy była opisywana jako celowe działanie strony białoruskiej przeciwko Polsce lub Unii Europejskiej, w sposób wyrażony dosłownie: „**Cel taktyczny** – zmęczyć policję, armię i straż graniczną, która zebrała się po polskiej stronie”[24], „**Cele Łukaszenki i Putina** są wiadome. **Cele Polski i Europy** – zakończenie kryzysu, bezpieczna gra-

[23] Grupa Granica, *Kryzys humanitarny na pograniczu polsko-białoruskim. Raport Grupy Granica* 2021, s. 8–9 https://wearemonitoring.org.pl/wp-content/uploads/2024/03/Raport-GG-Kryzys-humanitarny-na-pograniczu-01.12.2021.pdf [dostęp 09.01.2026].

[24] «Тактическая цель – утомить полицейских, армию и пограничников, собравшихся с польской стороны». Tu i dalej tłumaczenie własne, tu i dalej pogrubienie wykonane przez autorkę. M. Katsevich, *Pohraničnaâ operaciâ Lukašenko: faza proryva*, 2021, https://ru.belsat.eu/81247975/pogranichnaya-operatsiya-lukashenko-faza-proryva [dostęp: 10.01.2026].

nica"[25] lub poprzez aktywizację poszczególnych aktorów: „**Aleksander Łukaszenka wprowadził** białoruski kryzys graniczny na nowy poziom […]"[26] „Rękami **Łukaszenki** rozgrywa się wojna z zachodnią cywilizacją"[27]. Obraz granicy jako pola walki wzmagał militarystyczny język opisu (cel taktyczny, wojna), a występujące w cytatach opozycje (Łukaszenka i Putin kontra Polska i Europa, Łukaszenka kontra zachodnia cywilizacja) wyraźnie zarysowywały asymetrię moralną, pozycjonując tych drugich jako podmioty broniące się i przywracające porządek. Co więcej, podnosiły stawkę konfliktu do cywilizacyjnego starcia.

Obraz osób w drodze konstruowany był na trzy sposoby. Po pierwsze, przedstawiane były jako narzędzie wykorzystywane do prowadzenia „walki" na granicy, czasem nawet dosłownie odczłowieczane i opisywane jako element strategii: „Alaksander Łukaszenka czekał, aż jego **operacja graniczna «nabierze masy»**"[28]. Podkreślana była objętość lub liczebność osób w drodze, przy użyciu strategii kolektywizacji: „Jest bardzo prawdopodobne, że **duża grupa ludzi** zbuduje w przygranicznym lesie **spory obóz** i zostanie tam na dłużej"[29], „Sformowaną **kolumnę ludzi** w eskorcie uzbrojonych strażników granicznych, żołnierzy i służb wewnętrznych **zagnano** do pasma leśnego w pobliżu samochodowego przejścia granicznego"[30]. W ostatnim zdaniu widać też obecną pasywizację osób w drodze – nie były one podmiotami opisywanych działań, a podlegały działaniu innych. Strategia ta występowała częściej, warto jednak zwrócić uwagę, w jakich kontekstach zmieniała się ona

[25] «Цели Лукашенко и Путина известны. Цель Польши и Европы – положить конец кризису, безопасная граница». *Ibidem*.

[26] «Александр Лукашенко вывел белорусский пограничный кризис на новый уровень […]». *Ibidem*.

[27] «Руками Лукашенко развязывается война с западной цивилизацией». charter97.org «*Hvatit molčat'! Našu stranu prevratili v prohodnoj dvor!*» 2021 https://charter97.org/ru/news/2021/11/9/443506/ [dostęp: 10.01.2026].

[28] «Александр Лукашенко ждал, когда его пограничная операция „наберет массу"». M. Katsevich, *op. cit.*

[29] «Весьма вероятно, что большая группа людей построит в пограничном лесу значительный лагерь и останется надолго». *Ibidem*.

[30] «Сформированную колонну людей в сопровождении вооруженных пограничников, военнослужащих и внутренних служб загнали в лесополосу возле автомобильного пограничного перехода». *Ibidem*.

w aktywizację. Dobrze ilustruje to tytuł jednego z artykułów charter97.org: „Tysiące nielegalnych imigrantów, przewiezionych przez reżim Łukaszenki pod granice Polski, przygotowują się do szturmu”[31]. W tym przypadku, osoby w drodze, których obecność była dodatkowo patologizowana przez konstruowanie obrazu „nielegalności”, były *pacjensami* działania „reżimu Łukaszenki”, gdy chodziło o ich pojawienie się na granicy, ale zostawały wykonawcami czynności, gdy mówiono o „szturmie”, do którego się „przygotowują”. To budowało obraz osób w drodze jako aktywnego zagrożenia, niemalże niszczycielskiej siły, którą dysponuje Łukaszenka.

Patologizacja osób w drodze obecna była także w drugim konstrukcie dotyczącym tej grupy, czyli przedstawianiu ich jako elementu niepożądanego. Narracja ta była zbieżna z poprzednią i niejako sankcjonowała jej istnienie. Pojawiały się więc określenia wskazujące na „patologiczny”, zaburzający porządek prawny, charakter obecności osób w drodze, a czasem określenia wprost dehumanizujące i redukujące osoby w drodze do roli „towaru” w nielegalnym procederze: „Śledczy uważali, że korytarz do przemytu **«żywej kontrabandy»** stworzyli Polacy”[32]. Obecny był też charakterystyczny element dyskursu migracyjnego, czyli tzw. metafory wody: „W tym samym czasie nastąpił **napływ** syryjskich uchodźców do Europy”[33], „W 2015 roku nastąpiła nowa **fala** kryzysu migracyjnego”[34]. Tego typu porównania wzmagają kreowany obraz zagrożenia ze strony uchodźców i sugerują, że są to sytuacje przypominające niekontrolowaną i niszczycielską siłę natury, przed którą należy się chronić[35].

---

[31] «Тысячи нелегальных мигрантов, доставленных режимом Лукашенко под границы Польши, готовятся к штурму». charter97.org, *op. cit.*.

[32] «Следователи считали, что коридор для переправки „живой контрабанды“ создали поляки». Zerkalo *Na samom dele, migranty godami pytaûtsâ nelegal'no perejti zapadnye granicy Belarusi. Vspominaem 30 let protivostoâniâ i ârkie istorii* 2021 https://news.zerkalo.io/cellar/5561.html [dostęp: 10.01.2026].

[33] «Тогда же произошел наплыв в Европу сирийских беженцев». *Ibidem*.

[34] «Новый всплеск мигрантского кризиса случился в 2015 году». *Ibidem*.

[35] N. Bloch, I. Main, R. Rydzewski, *Jak mówić o uchodźcach – komentarz do słowniczka,* Centrum Badań Migracyjnych i Instytut Antropologii i Etnologii na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, https://amu.edu.pl/__data/assets/pdf_file/0021/334407/Komentarz-Jak-mowic-o-uchodzcach.pdf [dostęp: 10.01.2026].

Trzecią narracją na temat osób w drodze było przedstawianie ich jako ofiar. Był to element dyskursu humanitarnego, który jednak wspierał narracje o granicy jako geopolitycznym polu gry, gdyż, w tej optyce, były one ofiarami konkretnych aktorów i sytuacji: „Łukaszenka zaprzestanie sprowadzania kolejnych migrantów, **zakładników swojej operacji granicznej**"[36]. Ich sytuacja była konsekwencją działań władzy białoruskiej, a nie autonomicznych decyzji czy szerszych procesów społecznych. Doszło do jednak istotnego przesunięcia co do tego, kto mówi w dyskursie: uchodźcy zaczynali występować jako pojedyncze osoby z indywidualną historią. W relacji dotyczącej drogi pojawiali się jako gramatyczny podmiot i *agens* opisywanych działań: „**Młodzi ludzie opowiadają**, że […] najpierw **uciekli** do Malezji, a stamtąd […] **przylecieli** do Białorusi"[37]. Perspektywa zmieniała się, gdy docierali na granicę. Wówczas rolę *agensa* przejmowali polscy aktywiści:

> [Aktywiści] proszą potencjalnych migrantów, aby nie wierzyli białoruskim władzom i nie lecieli do Białorusi, a jeśli już przyjechali i utknęli na granicy – aby prosili o azyl w Polsce i nie liczyli na niemiecki[38].
>
> Ci [aktywiści z Polski] próbują przekazać im [uchodźcom] podstawowe artykuły pierwszej potrzeby, termosy, ogrzewacze, a także często namawiają do składania wniosków o udzielenie azylu politycznego w Polsce. Mówią, że dzieci i niektórzy dorośli po prostu nie przeżyją, jeśli będą kontynuować podróż do Niemiec[39].

Była to wyraźna pasywizacja osób w drodze, które stawały się obiektem opieki i troski innych, a ich wcześniejsza sprawczość została zawężona. Co

---

[36] «Лукашенко прекратит стягивание очередных мигрантов, заложников его пограничной операции». M. Katsevich, *op. cit.*.

[37] «Молодые люди рассказывают, что, спасаясь от войны в родном Йемене, убежали сначала в Малайзию, а уже оттуда, оформив все документы в надежном туристическом агентстве (за тысячу долларов), прилетели в Беларусь». Nasza Niwa, *«Brat moj, klânus' Bogom, est' novost', čto… otkroût odnu storonu» Čto drug drugu pišut migranty o puti na Zapad* 2021, https://nashaniva.com/ru/280289 [dostęp: 10.01.2026].

[38] «Они просят потенциальных мигрантов не верить белорусским властям и не лететь в Беларусь, а если уже приехали и застряли на границе – просить польского убежища и не надеяться на немецкое». *Ibidem*.

[39] «Те пытаются передать им элементарные вещи первой необходимости, термосы, грелки, и также часто уговаривают подавать прошения о предоставлении политического убежища в Польше. Мол, дети и некоторые взрослые просто не выживут, если будут добираться в Германию». *Ibidem*.

więcej, aktywiści występowali w roli edukatorów, uświadamiających uchodźców, że postępują nieracjonalnie i tym samym ryzykują życiem swoim i innych. Przywołanie figury dziecka jeszcze silniej budowało obraz tych osób jako „nierozsądnych", by nie rzec oportunistycznych – w końcu stawiali cel, jakim był azyl w Niemczech, ponad życie najmłodszych.

Ostatnim elementem narracji o geopolitycznej walce było przedstawienie sytuacji jako działania przeciwko samym Białorusinom. Miało ono na celu wymazanie pamięci o represjach po roku 2020: „Łukaszenka nadal dąży do zmuszenia Europy do dialogu i wywołania amnezji w sprawie represji wobec Białorusinów"[40], „Łukaszenka cały czas ma ten sam cel: zmusić Europę do negocjacji, w których wszystko, co zrobił z Białorusinami po sierpniu 2020 roku, zeszłoby na dalszy plan"[41]. Do radykalizacji tezy o działaniu przeciwko Białorusinom dochodzi w artykule charter97.org zbierającym głosy czytelników. Jedna z osób wypowiadających się insynuowała, że celem działań władzy jest, dosłownie, stworzenie białoruskich ofiar:

> O czym myślą białoruscy żołnierze biorący udział w tej prowokacji, a także ich rodzice. Martwi obcokrajowcy nie interesują organizatorów prowokacji! Potrzebują martwych białoruskich żołnierzy: z prawdziwymi dokumentami, płaczącymi krewnymi, pośmiertnym odznaczeniem „bohaterów". W ZSRR tak już było i to nie raz[42].

Taka wypowiedź konstruowała władzę jako podmiot cynicznie kalkulujący symboliczną wartość poszczególnych śmierci na swój użytek, a odwołanie do ZSRR osadzało tę wizję w kontekście wcześniejszych mobilizacji społeczeństwa przez heroiczne narracje i kult poległych. W ten sposób kryzys na granicy został wpisany w dłuższą historię instrumentalizacji śmierci przez władzę. W tej perspektywie Białorusini jawili się więc jako podwójne

---

[40] «Лукашенко по-прежнему стремится принудить Европу к диалогу и вызвать амнезию относительно репрессий против белорусов». M. Katsevich, *op. cit.*.

[41] «У Лукашенко все время одна и та же цель: заставить Европу вести переговоры, в которых все, что он сделал с белорусами после августа 2020 года, отойдет на второй планю». *Ibidem*.

[42] «О чем думают белорусские военные, участвующие в этой провокации, а также их родители. Мертвые иностранцы организаторов провокации не интересуют! Им нужны мертвые белорусские военные: с реальными документами, плачущими родственниками, посмертным награждением „героев". В СССР так уже было и не раз». charter97.org, *op. cit.*

ofiary: represji po 2020 roku oraz potencjalnej przyszłej militarnej prowokacji. Uchodźcy znikali niemal całkowicie z pola widzenia – stawali się jedynie tłem dla narracji o zagrożeniu skierowanym przeciwko „naszym".

Władza traktuje uchodźców lepiej niż własnych obywateli

W artykule na portalu zerkalo.io z 8 listopada 2021[43] pojawiło się wymowne zestawienie zdjęć. Pierwsza z fotografii pochodziła z roku 2021 z białoruskiej strefy przygranicznej i przedstawiała ciągnącą się aż po horyzont grupę ludzi w ciepłych ubraniach, ze śpiworami w rękach, idącą po asfaltowej drodze otoczonej z obu stron lasem. Drugi obraz, pochodził z protestów z 2020 roku i również prezentował grupę osób ubranych w kurtki, ale tym razem szły one po ulicy otoczonej budynkami, a kilka z nich miało przy sobie biało-czerwono-białe flagi, alternatywny do państwowego symbol Białorusi. Na pierwszym planie drugiego zdjęcia widoczny był też rząd milicji z pałkami, zwrócony w stronę protestujących. Fotografie opatrzone były tytułem: „Migranci wyszli na jezdnię, protestujący też to robili. Oto dwa bardzo różne cytaty władz na ten temat"[44]. W tekście pojawiła się jeszcze informacja, że protestujący tamtego dnia zostali zatrzymani właśnie za wejście na drogę. Była to dość jasna insynuacja, że osoby z pierwszej fotografii mogą pozwolić sobie na więcej niż te z drugiej. Granica stawała się więc pretekstem do wewnętrznej krytyki reżimu i ujawnienia hipokryzji państwa. Aby ujawnić te nierówności, odwoływano się do toposu prawa, które, w domyśle, powinno obowiązywać zawsze i być dla wszystkich jednakowe, a nie było:

> **Ile przepisów złamali** migranci na Białorusi? Rozmawiamy z byłym adwokatem, podczas gdy Ministerstwo Spraw Wewnętrznych nie widzi żadnych problemów[45]. W Internecie pojawiła się petycja z żądaniem **sprawdzenia legalności** wycinki lasu

[43] Zerkalo, *Migranty vyšli na proezžuû čast', protestuûšie tože èto delali. Vot dve očen' raznyh citaty vlastej ob ètom* 2021, https://news.zerkalo.io/life/5400.html?c [dostęp: 10.01.2026].

[44] «Мигранты вышли на проезжую часть, протестующие тоже это делали. Вот две очень разных цитаты властей об этом». *Ibidem*.

[45] «Сколько законов нарушили мигранты в Беларуси? Разбираемся с бывшим адвокатом, когда МВД не видит проблем». Zerkalo, *Skol'ko zakonov narušili migranty*

przez migranta w rejonie grodzieńskim […] Przypomnijmy, **że nielegalna wycinka podlega karze grzywny** w wysokości do 30 podstawowych jednostek (870 rubli)[46].

Pojawiały się też liczne opozycje dotyczące traktowania obywateli i osób w drodze:

Tego dnia [podczas protestu – przyp. aut.] w Białorusi zatrzymano 713 osób. O zatrzymaniach osób przy granicy z Polską informacji brak[47]. W końcu w państwie, gdzie spotkanie kilku osób na ulicy jest ścigane jak udział w nielegalnym zgromadzeniu, filmowanie dużych grup przybyszów z Bliskiego Wschodu w centrum Mińska było zgodne ze znanym propagandowym „porządkiem" w państwie Łukaszenki[48].

Po prostu widziałem, jak wczoraj jacyś ludzie robili to samo [wycinali drzewa] w pobliżu granicy, a potem rzucali nasze białoruskie drzewa na stronę polską. Pomyślałem, że ja też mogę. Tym bardziej, że jestem obywatelem Białorusi, a oni chyba nie. Pamiętam, że kiedy byłem dzieckiem i zbierałem borówki maszyną to leśnicy grozili nam karami. A tutaj ludzie ścinają drzewa i nikogo nie ma[49].

Tak zbudowane kontrasty (713 zatrzymanych obywateli vs brak zatrzymanych migrantów, spotkanie kilku obywateli kryminalizowane vs duże grupy migrantów w centrum dozwolone, dzieci zbierające borówki ści-

---

v Belarusi? Razbiraemsâ s byvšim advokatom, kogda MVD ne vidit problem 2021, https://news.zerkalo.io/life/5490.html?c [dostęp: 10.01.2026]

[46] «В Интернете появилась петиция с требованием проверить законность рубки леса мигрантом в Гродненском районе […] Незаконная рубка, напомним, предусматривает до 30 базовых величин (870 рублей) штрафа». Zerkalo, *V Internete poâvilas' peticiâ s trebovaniem proverit zakonnost' rubki lesa migrantom v Grodnenskom rajone* 2021, https://news.zerkalo.io/life/5511.html?c [dostęp: 10.01.2026]

[47] «В тот день в Беларуси задержали 713 человек. О задержании людей у польской границы информации нет». Zerkalo, *Migranty vyšli …, op. cit.*

[48] «В конце концов в государстве, где за встречу на улице нескольких человек преследуют, как за участие в несанкционированном мероприятии, съемки больших групп приезжих с Ближнего Востока в центре Минска били по известному пропагандистскому «порядку» в государстве Лукашенко». M. Katsevich, *op. cit.*

[49] «Я просто видел, что вчера то же делали какие-то люди возле границы, а потом еще бросали наши белорусские деревья на польскую сторону. Я подумал, что и мне можно. Тем более я гражданин Беларуси, а они вроде нет. Помню, когда я был ребенком, собирал чернику машинкой, лесники нам угрожали штрафами. А тут люди деревья рубят и никого нет». charter97.org, *Belorusskij žurnalist potrollil leshoz i Ohranu lesa* 2021, https://charter97.org/ru/news/2021/11/9/443524 [dostęp: 10.01.2026].

gane vs migranci ścinający drzewa niekarani) podkreślały ton moralnego oburzenia w wyżej cytowanych fragmentach i prezentowały rzeczywistość w Białorusi jako świat postawiony na głowie. Ponownie przywołana figura dziecka wzmagała poczucie absurdu – w końcu, jeśli ktoś karze małoletniego za zbieranie owoców a nie dorosłe osoby wycinające drzewa w miejscu pod ochroną, to postępuje nieracjonalnie. W tej perspektywie osoby w drodze stawały się figurą w pewien sposób uprzywilejowaną, a ich obecność ujawniała arbitralność systemu. Tak skonstruowany obraz służył za lustro ukazujące, jak reżim łamie ustalone przez siebie reguły i ignoruje tych, o których powinien troszczyć się najbardziej – własnych obywateli.

Wątek niesprawiedliwego traktowania przez władzę pojawił się też w relacjach dotyczących tego, jak Białorusini i Białorusinki zmuszani są do wspierania osób w drodze[50]. Wypowiadające się osoby opisywały niesprawiedliwość sytuacji w wymiarze ekonomicznym (porównując swoją sytuację materialną z sytuacją migrantów) oraz w wymiarze odpowiedzialności (to państwo wytworzyło kryzys i czerpało z niego zyski, a obywatele byli zmuszeni ponosić konsekwencje). Warto przy okazji zwrócić uwagę na język wypowiedzi: „Nie mam nic przeciwko pomocy, ale w tej sytuacji – ich zagnano, a potem, jak zwykle, nasi ponoszą konsekwencje [org. крайние наши люди] i muszą to ogarniać[51]". Słowo „крайние", użyte w tym cytacie, dosłownie oznacza kogoś, kto jest ostatni, na przykład w kolejce. W metaforycznym sensie może opisywać też „kozła ofiarnego", czyli osobę, która obarczana jest odpowiedzialnością i konsekwencjami danej sytuacji. W tym przypadku osoba wypowiadająca się miała na myśli obywateli Białorusi, którzy muszą mierzyć się z następstwami działania władzy. Są ostatni, bo nie czerpią z sytuacji żadnych zysków i są wykorzystywani jako kozły ofiarne, bo odpowiedzialność za dostarczenie pomocy cierpiącym osobom (i ewentualne konsekwencje jej nieudzielenia) zostaje zrzucona na nich.

Sama Białoruś w tej narracji również występowała jako jedna z aktorek, o charakterze *pacjensa,* która zostaje pokrzywdzona w wyniku nieuczciwego

[50] Zerkalo, «*Zagnali, a my, kak obyčno, dolžny razgrebat'». Belorusy rasskazyvaût, kak ih prosât sobrat' pomoš' dlâ migrantov* 2021 https://news.zerkalo.io/life/5609.html?c [dostęp:10.01.2026].

[51] «Я вообще не против помощи, но в такой ситуации – их загнали, а потом, как обычно, крайние наши люди и должны это разгребать». *Ibidem*.

traktowania. Wątki dotyczące „niszczenia" Białorusi były najsilniej widoczne w artykule charter97.org dotyczącym opinii czytelników na temat sytuacji na granicy. Już w samym tytule: „Z naszego kraju zrobili podwórko, przez które każdy może przejść![52]" pojawia się sugestia, wyrażona w silnie nacechowany emocjonalnie sposób, że kraj został niejako zdegradowany, stał się „podwórkiem", a zatem czymś pozbawionym statusu domu – nie jest już przestrzenią bezpieczną. Podobny wątek widać też w cytacie z innego artykułu: „Białoruś stała się placem tranzytowym dla migrantów lądowych z Rosji na Zachód"[53], w którym Białoruś zostaje zredukowana do przestrzeni pośredniej, wykorzystywanej przez swoich większych sąsiadów.

Odpowiedzialność za niszczenie kraju była przypisywana konkretnym aktorom o silnie negatywnych cechach. „Dalej śpicie czy Białorusinom naprawdę nie przeszkadza, że ich kraj jest rozgrabiany [org. страну дербанят]?!"[54] – użyte w tym kontekście słowo „дербанят", pochodzące z żargonu kryminalnego i oznaczające grabienie bądź też dzielenie się łupem, sugerowało, że sytuacja ta ma charakter przestępczy, a ci, którzy za nią stoją, są recydywistami niszczącymi kraj. Pojawiło się też wyraźne oskarżenie w kierunku tych, którzy nic z tym nie robią. Z kolei w innym fragmencie tego samego artykułu: „[…] niezrównoważony psychopata u władzy może całą Białoruś zamienić w dom wariatów, jeśli nie zostanie mu na czas udzielona pomoc psychiatryczna w Nowinkach"[55] doszło do medykalizacji osoby prezydenta. Łukaszenka został przedstawiony jako „psychopata", który może „zamienić Białoruś w dom wariatów", co przenosiło ocenę jego działań z poziomu politycznego na poziom patologii. Tego rodzaju metafora pełniła funkcję silnej delegitymizacji – odbierała władzy racjonalność i przedstawiała ją jako zagrożenie wymagające „leczenia", a nie debaty politycznej.

---

[52] «Из нашей страны устроили проходной двор!». charter97.org «*Hvatit molčat'!... op. cit.*

[53] «Беларусь стала площадкой для транзита наземных мигрантов из России на Запад». Zerkalo, *Na samom dele…*, *op. cit.*

[54] „«Хорош спать или белорусам нормально, что страну дербанят?!». charter97.org.

[55] «[…] мозаичный психопат у власти может всю Беларусь превратить в дурдом, если ему вовремя не оказать психиатрическую помощь в Новинках». Nowinki – szpital psychiatryczny w Mińsku.

Wspomniany wcześniej wątek wycinki drzew w przygranicznym lesie przez osoby w drodze również był opisywany w kategoriach narodowościowych: „Jak migranci niszczą **białoruski las**"[56], „[…] rzucali **nasze białoruskie drzewa** na stronę polską"[57]. Tym samym kolejnym aktorem, który przykładał rękę do niszczenia Białorusi – w tym przypadku na poziomie ekologicznym – stawał się uchodźca. W materiałach wizualnych jego postać była reprezentowana przez mężczyzn z toporami w rękach, zamachujących się na drzewa, co jeszcze bardziej wzmacniało obraz „groźnego, dzikiego najeźdźcy", który zagraża krajowi.

Trzeba zareagować na działania reżimu

Ta najmniejsza rama zawierała przede wszystkim opis kryzysu jako wydarzenia mobilizującego oraz jednoczącego. Mobilizującego – do okazania sprzeciwu działaniom białoruskiej władzy, co wyrażane było w ogólnych apelach, bez konkretnego adresata: „Łukaszenka musi usłyszeć zdecydowane «nie» […]"[58] lub w bezpośrednim zwrocie do obywateli: „Białorusini muszą zrozumieć, że dziś stawką jest nasza niepodległość. Najwyższy czas wziąć inicjatywę w swoje ręce"[59]. Jednoczącego – jako konieczność skonstruowania ponadpolitycznej wspólnoty narodowej wobec egzystencjalnego zagrożenia. We fragmencie:

> Wszyscy Białorusini (zarówno *jabat'ki*, jak i *zmahary*) powinni się zebrać i udać się na granicę, aby wypchnąć stamtąd migrantów w kierunku Mińska! Zwłaszcza *jabat'ki*! Czy naprawdę nie widzicie, że wasz wilkołak Łukaszenka chce pogrążyć Białoruś w wojnie z sąsiadami?! W tej wojnie będziecie ginąć zarówno wy, jak i wasze dzieci![60]

---

[56] «Как мигранты уничтожают белорусский лес». charter97.org, *Kak migranty uničtožaût belorusskij les,* https://charter97.org/ru/news/2021/11/11/443787/ [dostęp: 10.01.2026].

[57] «[…] бросали наши белорусские деревья на польскую сторону». charter97.org, *Belorusskij žurnalist … op. cit*.

[58] «Лукашенко должен услышать твердое «нет» […]». M. Katsevich, *op. cit*.

[59] «Белорусы должны понять, что сегодня на кону наша независимость. Пора уже как-то брать инициативу в свои руки». charter97.org «*Hvatit molčat'!... op. cit*..

[60] «Надо всем белорусам (и ябатькам, и змагарам) собираться и идти к границе оттеснять оттуда мигрантов в сторону Минска! Особенно ябатькам! Неужели вы не

Wezwanie kierowane było zarówno do zwolenników Łukaszenki (ябатьки) jak i opozycjonistów (змагары), gdyż sytuacja była tak nadzwyczajna (zagrożenie wojną i śmiercią), że w interesie obu obozów było jej wspólne zapobieganie. Język konieczności, demonizacja Łukaszenki i przywołanie obciążonej silnym ładunkiem emocjonalnym figury dziecka dodatkowo wzmagało retorykę zagrożenia i insynuowało, że brak działania zakończy się katastrofą.

Choć w większości cytowanych wcześniej fragmentów figura osoby uchodźczej była konstruowana jako pozbawione sprawczości narzędzie reżimu, to w ramie mobilizującej pojawiała się też mikronarracja o uchodźcach jako potencjalnych sojusznikach w walce z białoruską władzą. W artykule na portalu charter97.org zamieszczony został materiał wideo, na którym widać było szeroką kolumnę ludzi idących po prowadzącej ku granicy drodze. Obrazowi towarzyszył podłożony głos tłumu skandującego: „Łukaszenka do więźniarki!"[61] – nagranie prawdopodobnie pochodziło z protestów 2020 roku. Wideo opatrzone było komentarzem redakcji: „Białorusini uważają, że migranci mogą wkrótce zbuntować się przeciwko białoruskiemu dyktatorowi"[62]. Podobna nadzieja wyrażana była we fragmencie innego artykułu: „Chcę, żeby ci migranci przyszli do organizatora do jego rezydencji i «pogratulowali» mu udanego projektu"[63]. Uchodźcy byli więc przedstawiani jako potencjalni aktorzy polityczni zdolni, dzięki swojej liczebności, do odwrócenia logiki kryzysu przeciwko jego inicjatorowi. „Masowość" migracji, w innych narracjach konstruowana jako zagrożenie, została przepisana jako możliwy zasób oporu. Jednakże, co istotne, nie było to tożsame z nadaniem sprawczości osobom w drodze, a pozostawało jedynie projekcją białoruskich komentatorów sytuacji. Nadal była to więc forma instrumentalizacji uchodźców, choć zachodziła w innym kontekście.

видите, что ваш вурдалак Лукашенко хочет ввергнуть Беларусь в войну с соседями?! В этой войне будете погибать и вы, и ваши дети!». *Ibidem*.

[61] «Лукашенко в автозак!». charter97.org, *Videohit: Migranty skandiruût «Lukašenko v avtozak!»* 2021, https://charter97.org/ru/news/2021/11/10/443689/ [dostęp: 11.01.2026].

[62] «Белорусы считают, что мигранты вскоре могут восстать против белорусского диктатора». *Ibidem*.

[63] «Я хочу, чтобы эти мигранты пришли к организатору в резиденцию и «поздравили» его с удачным проектом». charter97.org «*Hvatit molčat'!.... op. cit.*

Wnioski i dyskusja

W toku analizy wyłoniono trzy główne ramy ujmujące sytuację jako kolejno: geopolityczną walkę, nierówność w traktowaniu przez władzę oraz wezwanie do działania. W tej pierwszej podkreślano przede wszystkim polityczny wymiar sytuacji i działanie przeciwko Polsce (lub szerzej: Europie) lub też przeciw samym Białorusinom_kom. Osoby w drodze były opisywane jako element niepożądany, jako narzędzie w rękach reżimu lub jako jego ofiara. W przypadku narracji mówiącej o nierównościach, skupiano się głównie na odmiennym traktowaniu przez władzę czynów protestujących z roku 2020 i osób w drodze, przy którym to działania tych pierwszych zostały ukarane, a tych drugich – nie. W tej optyce poszkodowanymi byli obywatele_ki, ale też sama Białoruś, na poziomie wspólnoty politycznej i na poziomie ekologicznym. Osoby w drodze były opisywane również jako postacie negatywne: w nieuczciwy sposób wyższe prawem od obywateli_ek Białorusi i niszczące własnymi rękami ich kraj. Wezwania do działania, natomiast, dotyczyły okazania sprzeciwu rządzącym, ale także były nawoływaniami do zjednoczenia się, które umożliwiłoby powstrzymanie zagrożenia płynącego z sytuacji. W tej ramie figura osoby w drodze stawała się potencjalnym sojusznikiem w walce z reżimem, a zagrożenie, jakie ze sobą niosła w poprzednich narracjach, tym razem było przedmiotem nadziei na jego subwersywne użycie przeciwko władzy.

Przyglądając się zestawionym ze sobą narracjom, można zauważyć, że sytuacja na granicy białorusko-polskiej opisywana jest przede wszystkim przez pryzmat doświadczeń i interesów samej opozycji – zwłaszcza doświadczenia represji i krytyki działań reżimu Alaksandra Łukaszenki. Potwierdza to tezę, że kryzys humanitarny zostaje wpisany w istniejącą już wcześniej nadrzędną ramę walki z władzą. Figura osoby w drodze jest w tej optyce dopasowywana do dominującej narracji w zależności od kontekstu, punktem odniesienia pozostaje jednak niezmiennie doświadczenie samych Białorusinów_ek.

Zauważalny jest przy tym niemal całkowity brak krytyki działań aktorów polskich i europejskich, nawet wówczas, gdy są one przedmiotem kontrowersji z perspektywy praw człowieka i demokracji. Można to częściowo tłumaczyć szczególną pozycją białoruskich mediów niezależnych, które działają dziś na uchodźctwie i funkcjonują w przestrzeni politycznej wymagającej budowania oraz podtrzymywania międzynarodowych sojuszy. W takiej

sytuacji krytyka państw postrzeganych jako potencjalni partnerzy w walce z reżimem może pozostawać ograniczona, co wpływa również na sposób konstruowania narracji o samej granicy i osobach, które ją przekraczają.

Dostrzeżone w artykule zjawiska pokazują, że proces wytwarzania granicy nie jest wyłącznie domeną instytucji państwowych. Uczestniczą w nim także aktorzy społeczni i medialni, w tym środowiska prodemokratyczne, które, mimo własnego doświadczenia represji, mogą reprodukować narracje instrumentalizujące osoby w drodze. Analiza ta stanowi jedynie wstęp do dalszych badań nad tym, jak różni aktorzy polityczni konstruują znaczenie granicy białorusko-polskiej oraz miejsce uchodźców w swoich projektach politycznych.

References

Bloch, N., Main, I., Rydzewski, R. *Jak mówić o uchodźcach – komentarz do słowniczka*, Centrum Badań Migracyjnych i Instytut Antropologii i Etnologii na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, https://amu.edu.pl/__data/assets/pdf_file/0021/334407/Komentarz-Jak-mowic-o-uchodzcach.pdf [dostęp: 10.01.2026].

van Dijk, T. A. *Discourse and Migration*, w: *Qualitative Research in European Migration Studies* red. R. Zapata-Barrero, E. Yalaz, IMISCOE Research Series. Springer, Cham. 2018.

Graben, A. *W jaki sposób pojęcie „wojny hybrydowej" wykorzystywane jest przeciwko osobom uchodźczym?*, Badacze i Badaczki na Granicy 2022, https://obmf.pl/publikacje/BBnG.AGraban.pdf [dostęp: 09.01.2026].

Grupa Granica, *Kryzys humanitarny na pograniczu polsko-białoruskim. Raport Grupy Granica*, 2021 https://wearemonitoring.org.pl/wp-content/uploads/2024/03/Raport--GG-Kryzys-humanitarny-na-pograniczu-01.12.2021.pdf [dostęp: 09.01.2026]

van Houtum, H. *Beyond 'Borderism': Overcoming Discriminative B/Ordering and Othering*, "Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie" 2021, nr 112(1).

Huckin, T. *Critical discourse analysis*. [w:] *Functional approaches to written text: Classroom applications* red. T. Miller, United States Information Agency 1997.

Kawecki, E. *Medializacja kryzysu uchodźczego. Analiza dyskursów medialnych na przykładzie sytuacji na granicy polsko-białoruskiej w 2021 roku* [w:] „Dziennikarstwo i Media", 2024, nr 21.

Kazharski, A. *An Authoritarian Spectacle: Visual Biopolitics and the Dramaturgy of the Poland-Belarus Border Migration Crisis*, "Visual Anthropology" 2023, nr 36(4).

Petryga, M. *„Biełsat" o kryzysie humanitarnym na polsko-białoruskiej granicy. Analiza językowa wybranych artykułów z 2023 r.,* „Acta Albarutenica" 2024, nr 24.

Planas Gifra, L. *Securitizing migration in times of crisis: private actors and the provision of (in)security,* „Cogent Social Sciences" 2024, nr 10(1).

Reuters, *Belarus declares Poland-based Belsat news channel an 'extremist' organisation* 2021 https://www.reuters.com/world/europe/belarus-declares-poland-based-belsat-news--channel-an-extremist-organisation-2021-11-03/ [dostęp: 10.01.2026].

Račkouski, V. *U Varšave načaŭ pracu galoŭny ofis sajtu «Hartyâ-97»* [У Варшаве начаў працу галоўны офіс сайту «Хартыя-97»], Radyjo Svaboda 2012, https://archive.is/I5gaM#selection-3549.0-3549.13 [dostęp: 10.01.2026] [archiwizowano z adresu: https://www.svaboda.org/a/24708604.html].

RFE/RL *Belarus Bans Country's Oldest Newspaper As Extremist*, Radio Free Europe/Radio Liberty 2021 https://www.rferl.org/a/belarus-extremist-nasha-niva-newspaper/31575796.html [dostęp 12.01.2026].

Snow, D., Benford, R. *Ideology, Frame Resonance and Participant Mobilization,* [w:] *International Social Movement Research t.1*, red. Klandermans, B. Kriesi, H., Tarrow, S. G., Jai Press Inc, Greenwich 1988.

Sputnik Belarus *MVD priznalo èkstremistskim formirovaniem učastnikov resursa "Hartiâ 97"* [МВД признало экстремистским формированием участников ресурса "Хартия 97"] 2022 https://sputnik.by/20220830/mvd-priznalo-ekstremistskim--formirovaniem-uchastnikov-resursa-khartiya-97-1066266282.html [dostęp: 12.01.2026].

Way, L. A. *Belarus Uprising: How a Dictator Became Vulnerable*, „Journal of Democracy", 2020 t. 31 nr 4, Project MUSE.

Yablokov, I. *Belarus' most famous media outlet wants its title back – and its people freed* 2021 https://www.opendemocracy.net/en/odr/tut-belarus-media-zerkalo-interview/ [dostęp: 12.01.2026].

Yeliseyeu A. *Belarus's Coercive Engineered Migration Case of 2021–2022: Categorisation of State Media Narrative*, „Migration Studies – Review of Polish Diaspora" 2023 tom 189 n. 3.

Žukov E. *V Belarusi zablokirovali oppozicionnyj sajt "Hartiâ-97"* [В Беларуси заблокировали оппозиционный сайт "Хартия-97"], Deutsche Welle 2018 https://www.dw.com/ru/в-беларуси-заблокировали-оппозиционный-сайт-хартия-97/a-42296689 [dostęp: 12.01.2026].

Netografia:

charter97.org, *Belorusskij žurnalist potrollil leshoz i Ohranu lesa* [Белорусский журналист потроллил лесхоз и Охрану леса], charter97.org 2021, https://charter97.org/ru/news/2021/11/9/443524 [dostęp: 10.01.2026].

charter97.org «*Hvatit molčat'! Našu stranu prevratili v prohodnoj dvor!*» [«Хватит молчать! Нашу страну превратили в проходной двор!»], charter97.org 2021 https://charter97.org/ru/news/2021/11/9/443506/ [dostęp: 10.01.2026].

charter97.org, *Kak migranty uničtožaût belorusskij les* [Как мигранты уничтожают белорусский лес], charter97.org 2021 https://charter97.org/ru/news/2021/11/11/443787/ [dostęp: 10.01.2026].

charter97.org, *Videohit: Migranty skandiruût «Lukašenko v avtozak!»* [Видеохит: Мигранты скандируют «Лукашенко в автозак!»], charter97.org 2021, https://charter97.org/ru/news/2021/11/10/443689/ [dostęp: 11.01.2026].

Katsevich, M. *Pograničnaâ operaciâ Lukašenko: faza proryva* [Пограничная операция Лукашенко: фаза прорыва], Belsat.eu 2021, https://ru.belsat.eu/81247975/pogranichnaya-operatsiya-lukashenko-faza-proryva [dostęp: 10.01.2026].

Nasza Niwa «*Brat moj, klânus' Bogom, est' novost', čto… otkroût odnu storonu» Čto drug drugu pišut migranty o puti na Zapad* [«Брат мой, клянусь Богом, есть новость, что… откроют одну сторону». Что друг другу пишут мигранты о пути на Запад], Nashaniwa.com 2021, https://nashaniva.com/ru/280289 [dostęp: 10.01.2026].

Zerkalo *Migranty vyšli na proezžuû čast', protestuûšie tože èto delali. Vot dve očen' raznyh citaty vlastej ob ètom* [Мигранты вышли на проезжую часть, протестующие тоже это делали. Вот две очень разных цитаты властей об этом] zerkalo.io 2021, https://news.zerkalo.io/life/5400.html?c [dostęp: 10.01.2026].

Zerkalo *Na samom dele, migranty godami pytaûtsâ nelegal'no perejti zapadnye granicy Belarusi. Vspominaem 30 let protivostoâniâ i ârkie istorii* [На самом деле, мигранты годами пытаются нелегально перейти западные границы Беларуси. Вспоминаем 30 лет противостояния и яркие истории], zerkalo.io 2021 https://news.zerkalo.io/cellar/5561.html [dostęp: 10.01.2026].

Zerkalo, *Skol'ko zakonov narušili migranty v Belarusi? Razbiraemsâ s byvšim advokatom, kogda MVD ne vidit problem* [Сколько законов нарушили мигранты в Беларуси? Разбираемся с бывшим адвокатом, когда МВД не видит проблем], zerkalo.io 2021, https://news.zerkalo.io/life/5490.html?c [dostęp: 10.01.2026].

Zerkalo, *V Internete poâvilas' peticiâ s trebovaniem proverit zakonnost' rubki lesa migrantom v Grodnenskom rajone* [В Интернете появилась петиция с требованием проверить законность рубки леса мигрантом в Гродненском районе], zerkalo.io 2021, https://news.zerkalo.io/life/5511.html?c [dostęp: 10.01.2026].

Zerkalo, «*Zagnali, a my, kak obyčno, dolžny razgrebat'». Belorusy rasskazyvaût, kak ih prosât sobrat' pomôš' dlâ migrantov* [«Загнали, а мы, как обычно, должны разгребать». Белорусы рассказывают, как их просят собрать помощь для мигрантов], zerkalo.io 2021 https://news.zerkalo.io/life/5609.html?c [dostęp:10.01.2026].